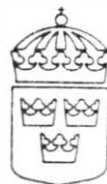

Motion till riksdagen

1989/90:U203

av Sven-Åke Nygårds m.fl. (s)

God arbetsmiljö som ett av biståndsmålen

Mot.
1989/90
U203-205

Nyligen har antagits ett nytt biståndsmål. Biståndet skall främja en framsynt hushållning med naturresurserna och omsorgen om miljön. Miljömålet kompletterar och förstärker de övriga fyra målen för det svenska utvecklingsarbetet: resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet och demokratisk samhällsutveckling i mottagarländerna.

Vid utformningen av miljömålet förbises arbetsmiljön, trots påpekanden från flera remissinstanser om vikten av att se inre och yttre miljö som en sammanhängande helhet. I konsekvens med detta förbiseende saknas också ännu uttryckliga ambitioner på arbetsmiljöns område i de olika biståndsprogrammen. Med hänsyn till vad som är känt om arbetsförhållandena i flertalet utvecklingsländer, och dessa förhållandens betydelse för produktivitet och hälsoutveckling, liksom uppmärksammandet av uppenbara misstag beträffande arbetsmiljö och säkerhet i vissa biståndsprojekt, är det av största vikt att miljömålet uttryckligen omfattar även arbetsmiljön.

De biståndspolitiska målen utgör en helhet. Det övergripande målet är att höja de fattiga folkens levnadsnivå. *Arbete* är grunden för resurstillväxt och en förutsättning för förverkligandet av de övriga målen. Det innebär att arbetet måste planeras och organiseras så att det bidrar till, inte motverkar, kampen för hälsa och välbefinnande.

Det svenska biståndet är till stor del inriktat på att utveckla basnäringar som jordbruk, skogsbruk och mineralbrytning, liksom även industri och hantverk. Insatserna innebär bl.a. en omfattande överföring av teknologi för att effektivisera produktionen. Den nya produktionstekniken får samtidigt uppenbara konsekvenser för både natur- och arbetsmiljö. Mekanisering och kemikalieanvändning inom jord- och skogsbruket är ett exempel. Den industriella expansionen utgör ett annat, där ett oförsiktigt införande av för mottagarlandet ny teknik kan få dramatiska effekter vad gäller risker för både inre och yttre miljö.

Miljöeffekterna måste ses som en helhet som, både vad gäller inre och yttre miljö, har sin grund i mänsklig ekonomisk aktivitet. I båda fallen gäller att en gynnsam utveckling förutsätter ett framsynt tänkande. Ibland framförs synpunkten att biståndet i första hand måste gälla rena överlevnadsfrågor

där sådant som arbetsmiljöaspekter måste stå tillbaka. Arbetsmiljön skulle med andra ord ses som en lyxfråga som kan aktualiseras först i ett mer framskridet skede. En sådan uppfattning måste starkt tillbakavisas. Att utveckla den inhemska livsmedelsproduktionen är förvisso i många länder en överlevnadsfråga, men får inte genom t.ex. en ovarsam kemikalieanvändning ske till priset av en utarmning av odlingsjorden och förgiftning av lantarbetarna.

Tekniköverföringen får således inte innebära ett ensidigt framhållande av ekonomiska och produktionsmässiga fördelar. Biståndsorganen måste också ta ansvar för att mottagarna får insikt om eventuella risker och hur dessa kan förebyggas. Något som över huvud taget inte får förekomma, enligt vår (dvs. motionärernas) mening, är överföring av sådan teknik som i Sverige är förbjuden just av hänsyn till människa eller miljö. En nödvändig uppstramning av biståndsorganisationernas ansvar för säkerhetsgranskning av nya projekt, och uppföljning av miljömässiga konsekvenser under och efter genomförandet, bör markeras genom förtydligade motiveringar rörande miljömålet. En utvärdering av SIDA:s industribistånd till Tanzania, som SIDA förtjänstfullt själv låtit utföra, illustrerar tydligt behovet av en sådan uppstramning. Bl.a. konstaterades att det genom biståndet exporterats utrustning som i Sverige är förbjuden av säkerhetsskäl samt att svenska varningstexter och skyltar på maskiner och kemiska produkter inte översatts till mottagarlandets språk. Rapporten vittnar också om betydande brister i riskmedvetande hos arbetsgivare och arbetstagare i mottagarföretagen, vilket tyder på brister i information och utbildning i samband med tekniköverföringen.

Vid sidan om behovet av arbetsmiljöhänsyn i produktionsinriktade projekt behövs också ett allmänt stöd till myndigheter och andra institutioner och organisationer som har uppgifter inom det förebyggande arbetarskyddet. Sådana organisationer finns ofta uppbyggda i utvecklingsländer, men har svårt att verka effektivt på grund av svaga sanktionsmöjligheter, bristande kunskaper och erfarenheter från sakområdet m.m. Den allmänna resursbristen i samhället påverkar givetvis också. Det är nödvändigt att i dessa länder hjälpa till att skapa en beredskap mot den internationella företagsamhetens benägenhet att spekulera i u-länders svaga reglering och tillsyn och t.ex. använda den tredje världen som en slags soptipp, både för miljöfarlig produktion och för dumpning av miljöfarligt avfall. Berättigade säkerhetskrav, som villkor för en miljöfarlig etablering, måste kunna ställas även av u-länder. Bhopalolyckan är ett tragiskt exempel på att verkligheten ofta är en annan. Bristande kunskaper får inte vara orsak till att säkerheten åsidosätts i ett läge där relevanta kunskaper och erfarenheter finns att tillgå i t.ex. Sverige.

Sverige har en internationellt mycket framskjuten ställning inom arbetsmiljöområdet, något som är väl känt i andra länder, i-länder som u-länder, och som bör komma till uttryck även i biståndsverksamheten. Många av de problem som kännetecknar arbetsmiljön i u-länderna i dag har vi framgångsrikt funnit lösningar till i Sverige under de senaste decenniernas intensiva arbetsmiljöinsatsning. Det finns ingen anledning att låta u-länderna börja från början i denna process och tvingas återupptäcka alla lösningar till priset av personskador och svårigheter i produktionen, bara för att vi underlåter att förmedla denna kunskap. Det är som regel inte fråga om kostnadskrävande

och tekniskt avancerade åtgärder som förutsätter en viss teknisk och ekonomisk utvecklingsnivå. Tvärtom handlar det främst om att använda befintlig teknik på ett framsynt sätt, med beaktande av potentiella risker, där arbetsorganisation, metodval och i vissa fall enkla tekniska åtgärder är de viktigaste medlen.

Mot. 1989/90
U203

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att biståndsmiljömålet även skall omfatta arbetsmiljön,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att de organ som förmedlar svenska biståndsmedel visar hur man avser att beakta arbetsmiljöaspekter, både i produktionsinriktade projekt och i allmänhet.

Stockholm den 18 januari 1990

Sven-Åke Nygårds (s)

Anita Modin (s)

Bo Finnkvist (s)

Birgitta Johansson (s)

Björn Ericson (s)

Barbro Evermo Palmerlund (s)